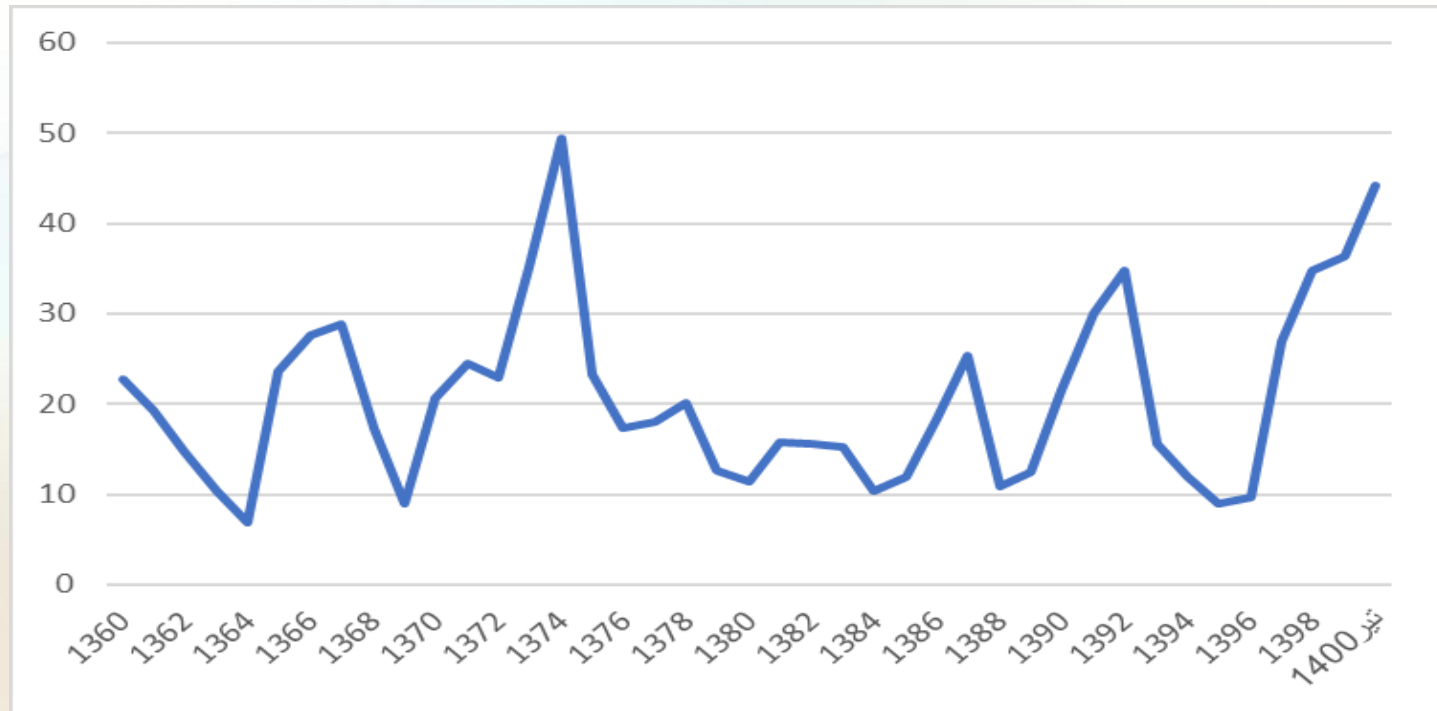


# بررسی ماهیت تورم در اقتصاد ایران

الناز باقرپور، مرداد ۱۴۰۱

## تبیین مساله:

نمودار ۱. بررسی تورم در اقتصاد ایران طی سال‌های ۱۳۶۰ الی ۱۴۰۰



آیا واقعا برای افزایش عرضه پول است که اقتصاد ایران نرخ تورم بالایی را متحمل شده است؟

اختلاف در خصوص سازوکار عرضه پول را می توان به دو گروه تقسیم کرد:

مکاتب جریان اصلی (پولگرایان و نشوکینزین ها)	مکاتب پست کینزین	
دیدگاه ارتدوکس	دیدگاه تطابق گرایان	دیدگاه ساختارگرایان
M2 → LCB LM2 → LGDP M2 → Inflation	(Moore, 1989b) LCB → LM2, LMB LGDP ↔ LM2 Inflation → M2	(Palley, 1994) LCB ↔ LMM, LMB LGDP ↔ LM2 Inflation → M2

نظریه پردازان درونزایی پول باوری مبنی بر علیت معکوس در رابطه مقداری پول دارند یعنی علیت از قیمت ها به مقدار پول است. این تفسیر ارتباطی محکم با رویکردی دارد که تورم را از نوع فشار هزینه می داند.

## سوالات:

- ۱- چه رابطه ای بین نرخ ارز و تورم وجود دارد؟
- ۲- آیا تورم در اقتصاد ایران صرفاً پولی است؟
- ۳- آیا کسری بودجه دولت باعث تورم می شود؟

# بررسی رابطه علیت میان برخی متغیرها پولی و قیمت کلیدی در اقتصاد

## تبدیل موجک و همدوسی موجکی (Wavelet Coherence)

- ✓ موجک ها توابع ریاضی اند که داده ها را به مولفه های فرکانسی تشکیل دهنده تفکیک می کند.
- ✓ در رهیافت موجک برخلاف بیشتر روش های آماری و اقتصادسنجی، نه نیازی به مانایی متغیرهاست و نه نیاز به فرض رابطه خطی است.
- ✓ همانگونه که تبدیل فوریه، یک شکل موج را به مجموعه ای از سیگنال های سینوسی تبدیل می کند، تبدیل موجک نیز عملکردی تقریباً مشابه دارد.

## ✓ مزیت اصلی موجک نسبت به تبدیل فوریه:

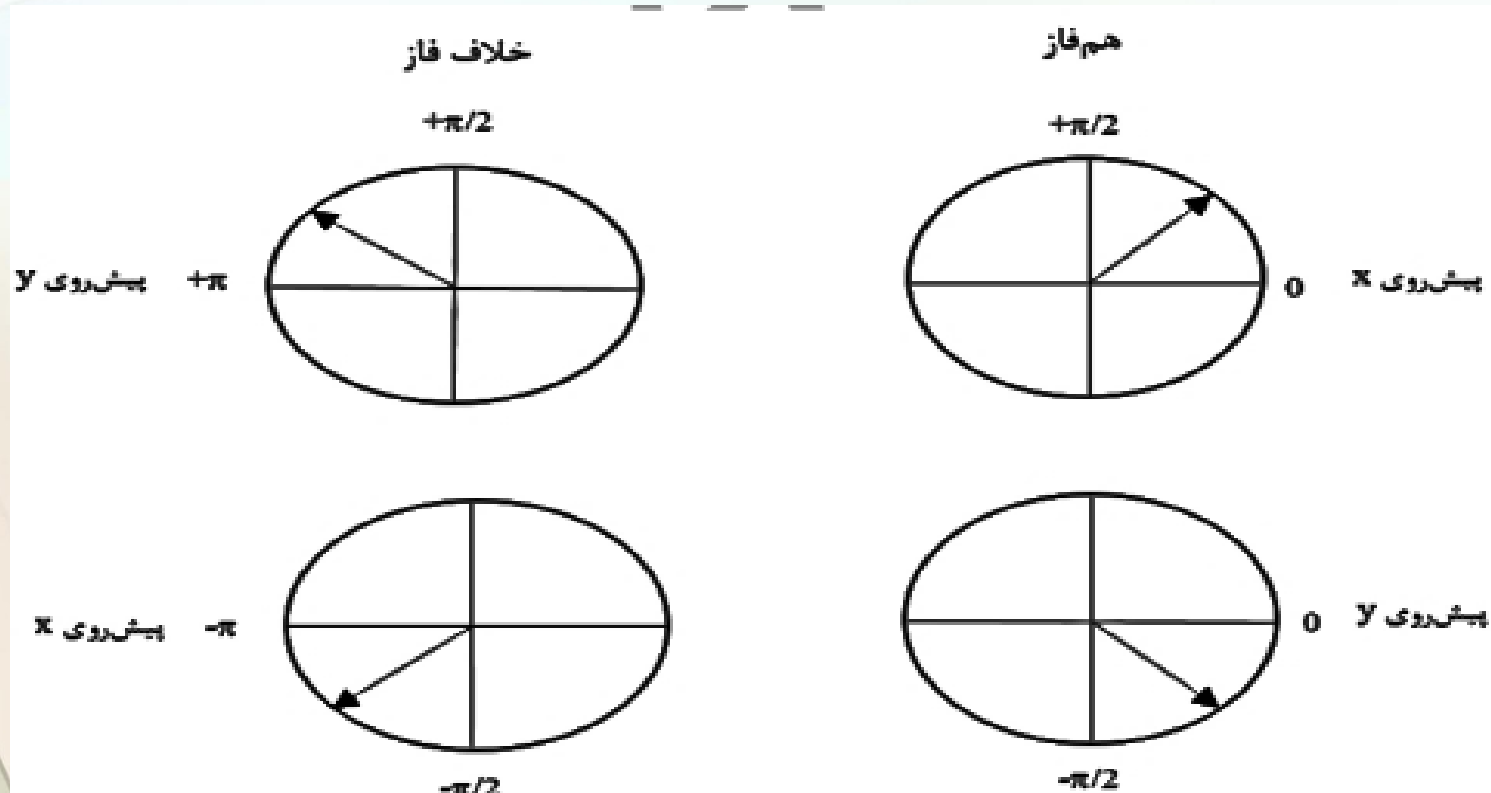
- توان بالای تحلیل در شرایطی که داده ها دارای گسستگی و جهش های سریع باشند.
- قابلیت اطمینان در نتایج
- امکان پذیری تجزیه و تحلیل در حوزه زمان و تجزیه و تحلیل در حوزه فرکانس به طور همزمان فراهم میکند. بر این اساس می تواند طیف توان متغیر زمان و طیف فاز مورد نیاز برای محاسبه همدوسی را فراهم نماید.

## • همدوسی موجکی:

در همدوسی می توان به خودهمبستگی در مقاطع زمانی خاص و همزمان ب مقیاس های زمانی خاص دست یافت.

فاز (phase):

از اختلاف های فازی همدوسی موجکی برای تشخیص ارتباط بین دو سری زمانی به وسیله پیکان های جهت دار در نمودار همدوسی و براساس رابطه زیر استفاده می شود:



# چه رابطه ای بین نرخ ارز و تورم وجود دارد؟

## علیت از نرخ ارز به تورم

در فرکانس زمانی کمتر از ۱۲ ماه

در سال های جهش های ارزی ( ۱۳۷۳ الی ۱۳۷۴ ، ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۲ و سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ الی ۱۳۹۹ ) شدت همبستگی بالا از نرخ ارز به تورم مشاهده می شود.

در میان مدت ( ۱۲ تا ۴۸ ماه )

(سال های ۱۳۷۴ الی ۱۳۸۲

و ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۷)

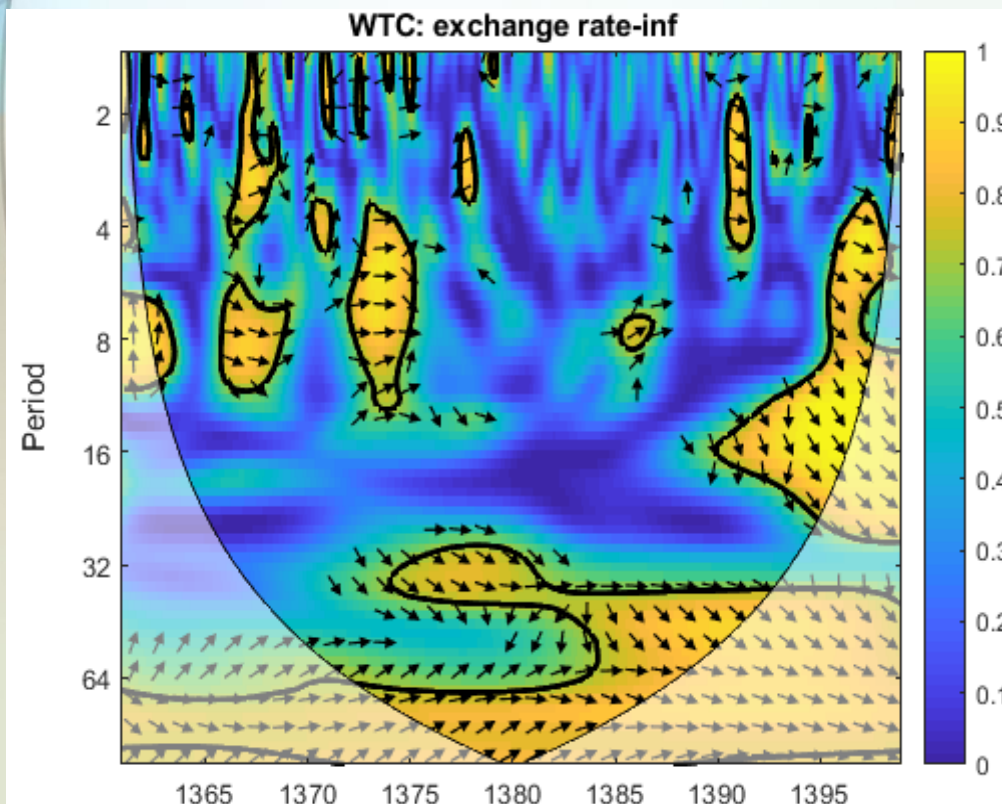
در فرکانس پایین و بلندمدت

طی سال های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲

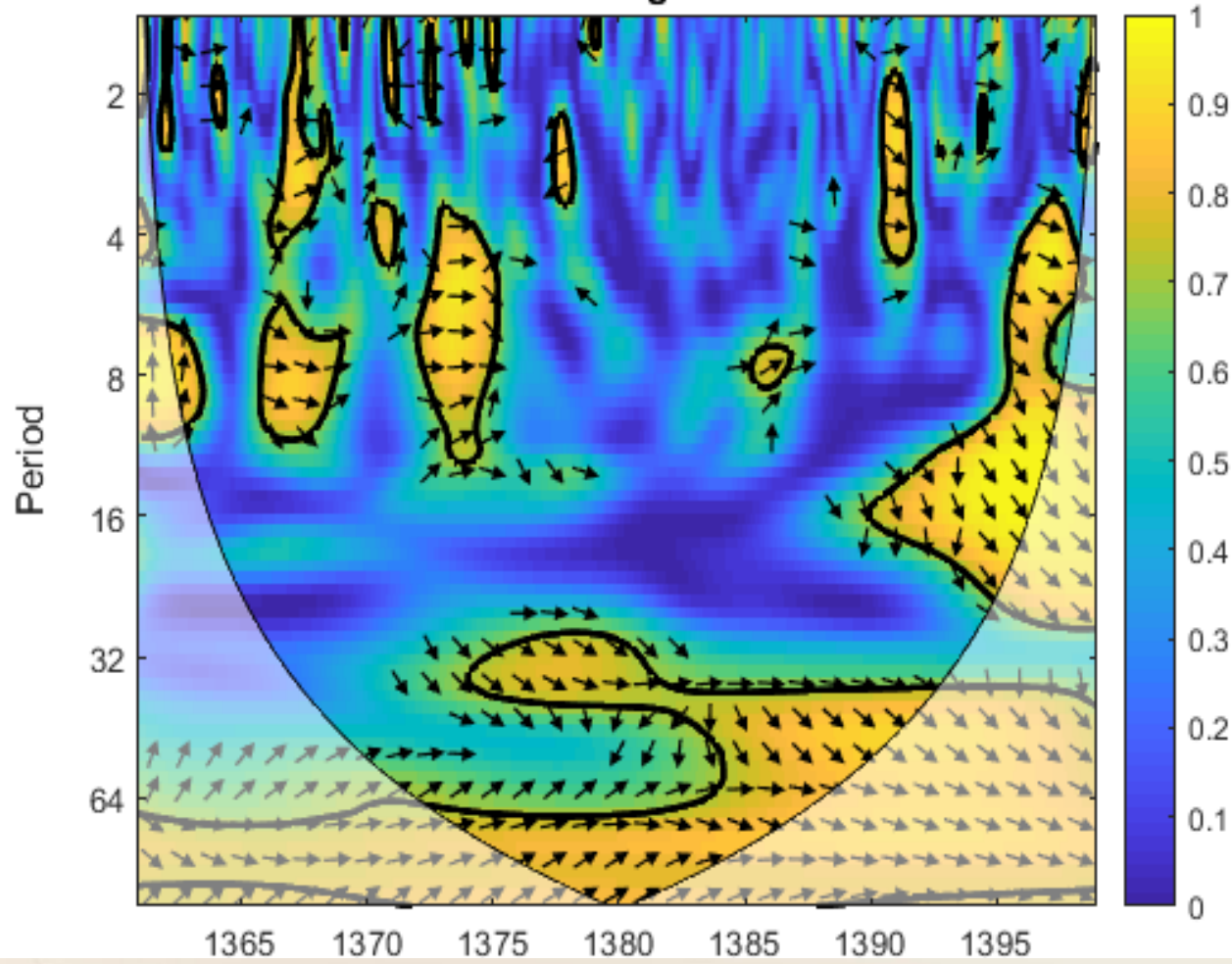
علیت از نرخ ارز به تورم

در فرکانس بسیار پایین

علیت از تورم به نرخ ارز



WTC: exchange rate-inf





# یافته های تحقیق

- توجه: همانطور که شواهد موجود نشان داد در جهش های تورمی تورم (۱۳۷۳-۱۳۷۴ و ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۲ و ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ الی ۱۳۹۹ از ناحیه سمت عرضه بود (شوک های هزینه ای ناشی تحریم ها و جهش نرخ ارز)



- یکی از دلایل مزمن شدن تورم در اقتصاد ایران تأثیر گذاری متغیر نرخ ارز بر تورم است، در نتیجه، تورم در ایران صرفاً پولی نیست.
- به دلیل درک نادرست از ماهیت تورم در اقتصاد ایران در این سالها دولت سعی در کاهش پایه پولی و افزایش نرخ بهره در جامعه نمود.

• تحلیل همدوسی رابطه میان تورم و نقدینگی (M2) در اقتصاد ایران:

• در فرکانس بالا (کمتر از 12 ماه):

✓ علیت از نقدینگی به تورم در فرکانس های بالا (1381 - 1382، 1384 - 1385، 1390 - 1391).

✓ علیت از تورم به نقدینگی (علیت معکوس در سال هایی که اقتصاد با جهش های بالاتر از متوسط شروع

شده (1373 الی 1374،

✓ 1391 الی 1392 و

✓ 1397 - 1398)

✓ در فرکانس پایین (بلندمدت)

سال های 1367 الی 1392

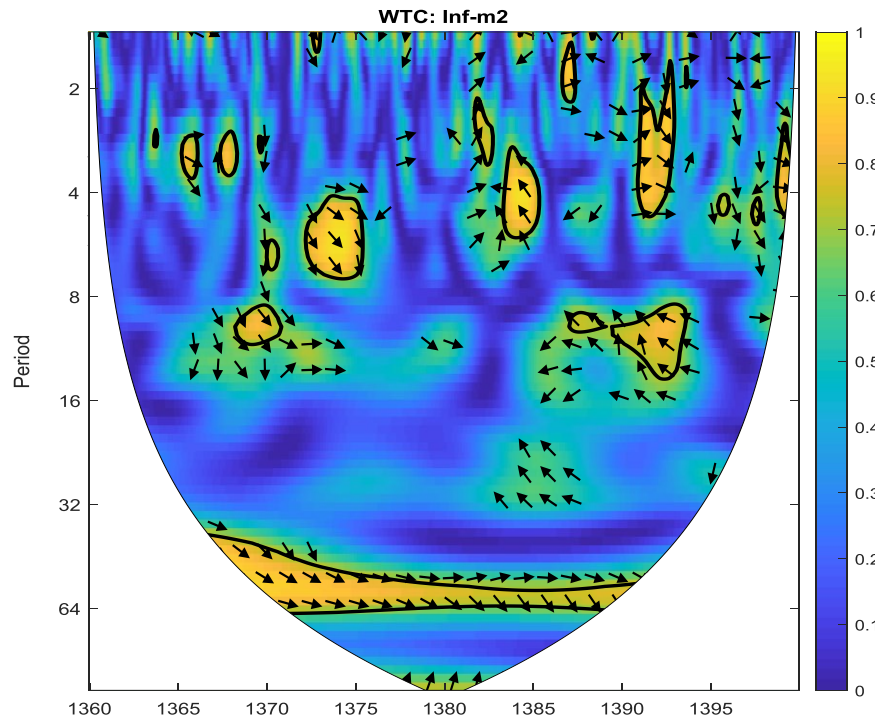
علیت از تورم به نقدینگی

این نتیجه تایید

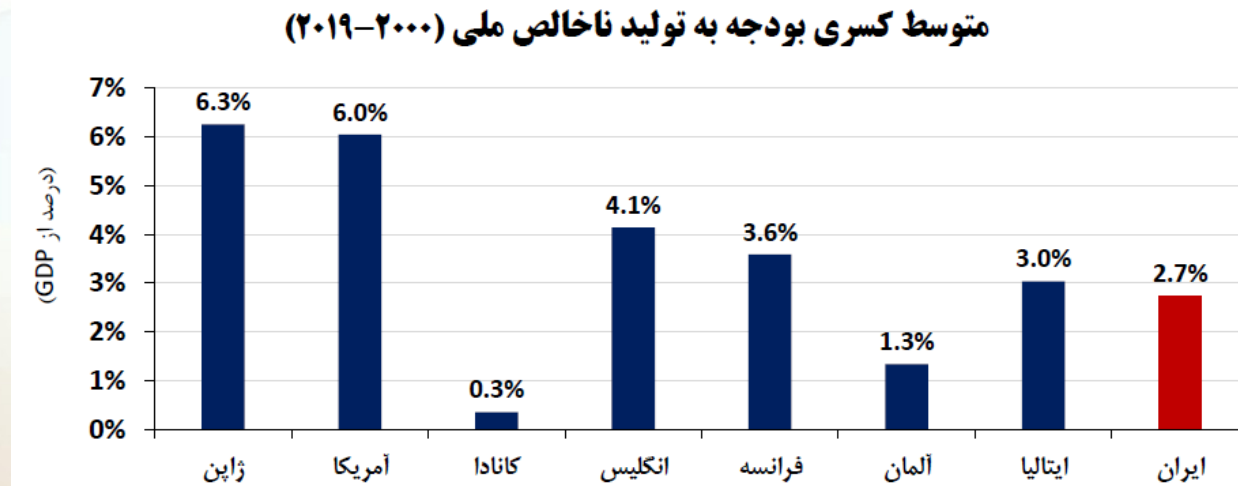
درونزایی نقدینگی

در بلندمدت در اقتصاد ایران

است.



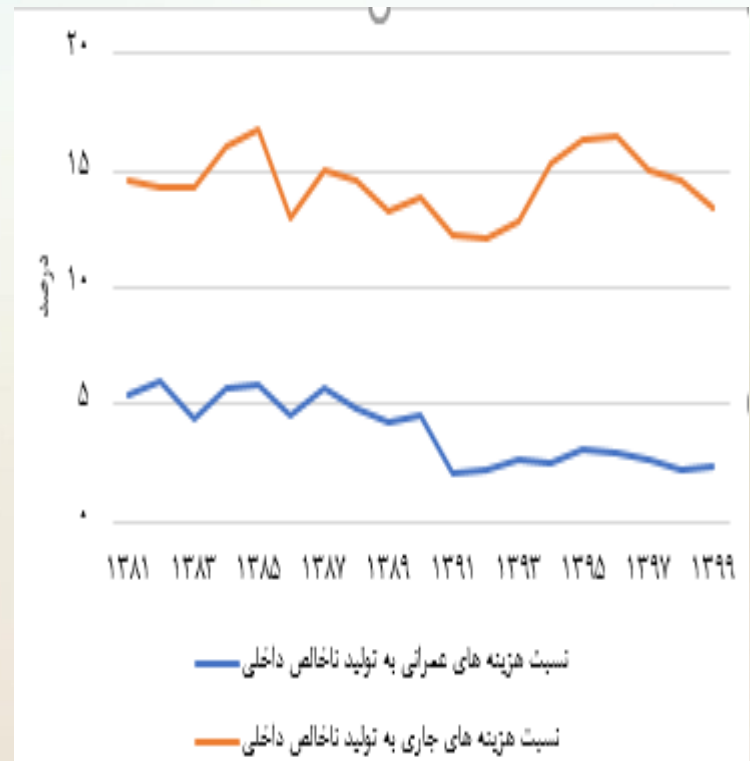
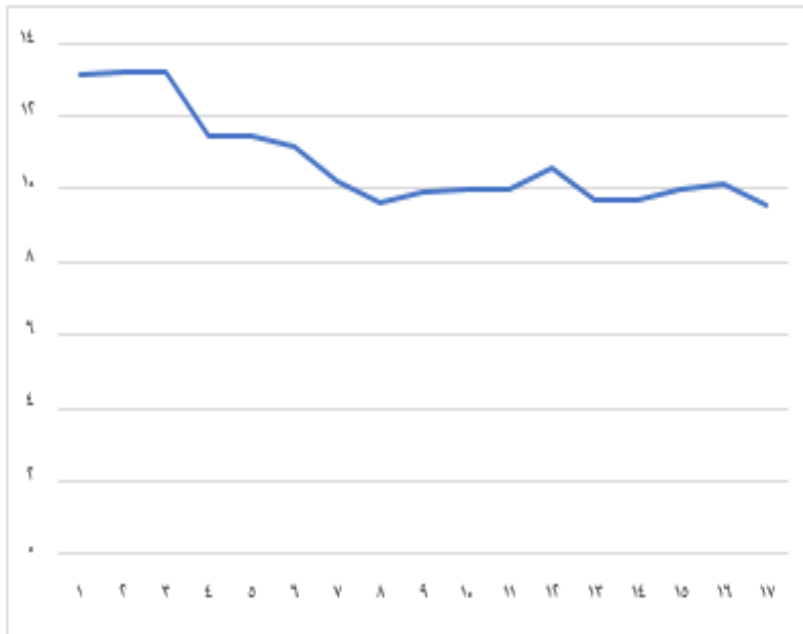
## • ارزیابی انتقادی رویکرد برونزا به نقدینگی در تبیین تورم و نقدینگی در ایران



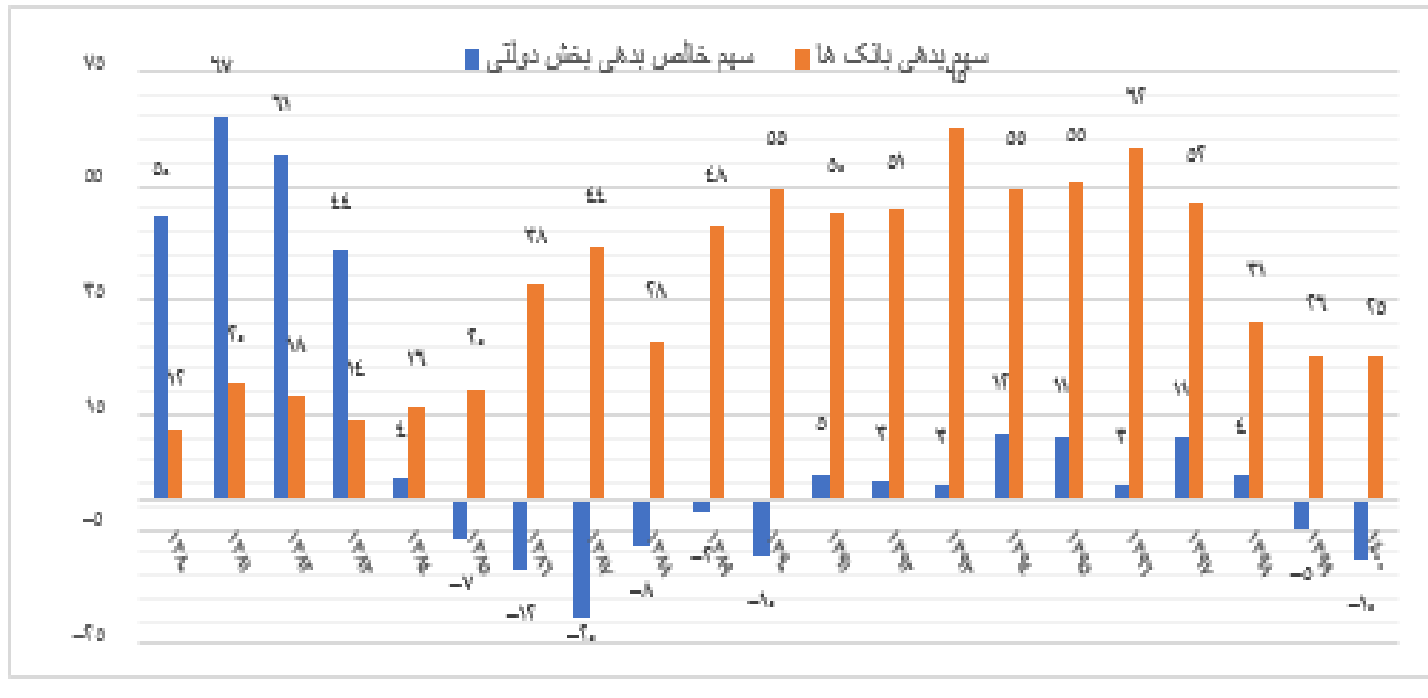
پس چطور می توان علل جهش های تورمی در اقتصاد ایران به کسری بودجه نسبت داد.

- در اقتصاد ایران کوچک سازی دولت به مفهوم کاهش سطح وظایف حاکمیتی (ارائه خدمات آموزشی، بهداشتی و رفاهی به عامه مردم) و ارزش حقیقی حقوق و دستمزد کارکنان دولت است. بر اساس حساب های ملی بانک مرکزی، سهم دولت از اقتصاد ایران ( سهم هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی از تولید ناخالص داخلی) در دو دهه اخیر طی یک روند نزولی به ۹ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است (نمودار شماره ۳).

نمودار ۳- سهم دولت در اقتصاد ایران (هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی به تولید ناخالص داخلی)

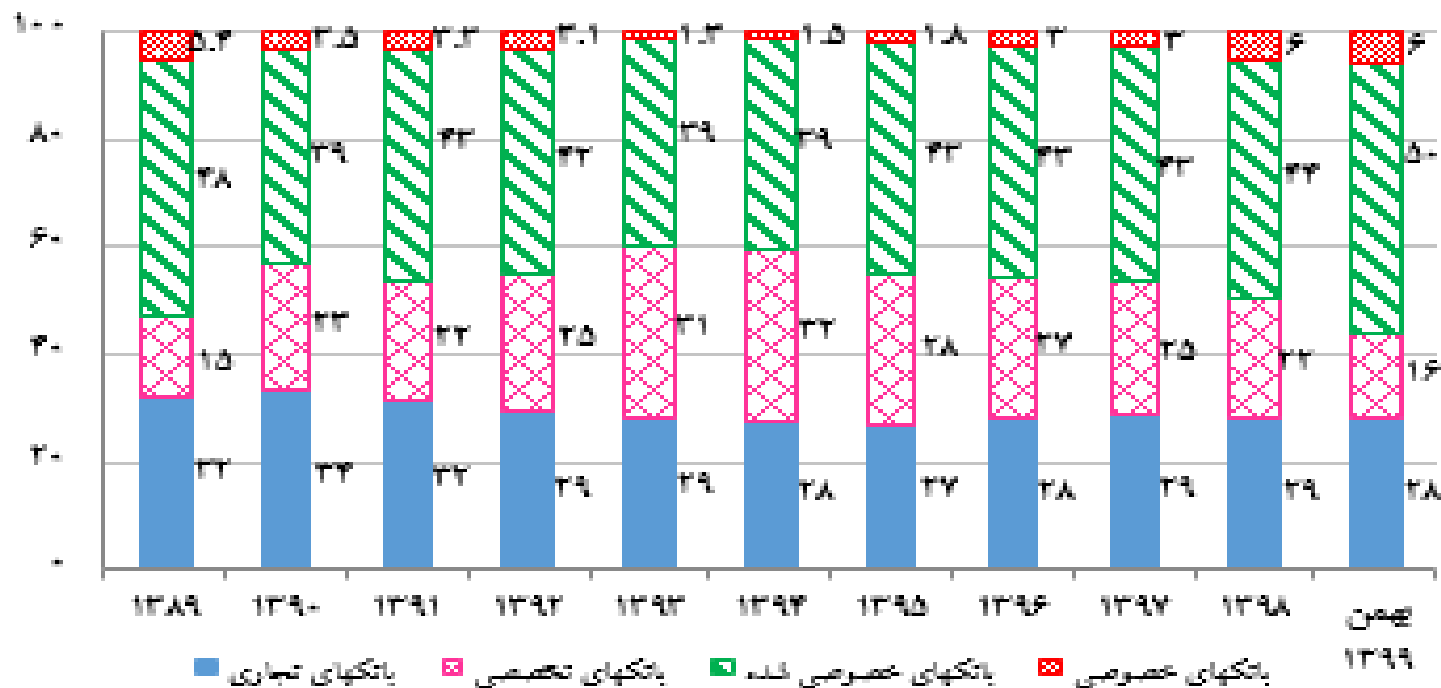


- از دهه ۱۳۸۰ به بعد به خصوص در دهه ۱۳۹۰ عمدتاً دلیل اصلی رشد پایه پولی نه استقراض دولت، بلکه اضافه برداشت بانک‌ها از منابع بانک مرکزی بوده است.



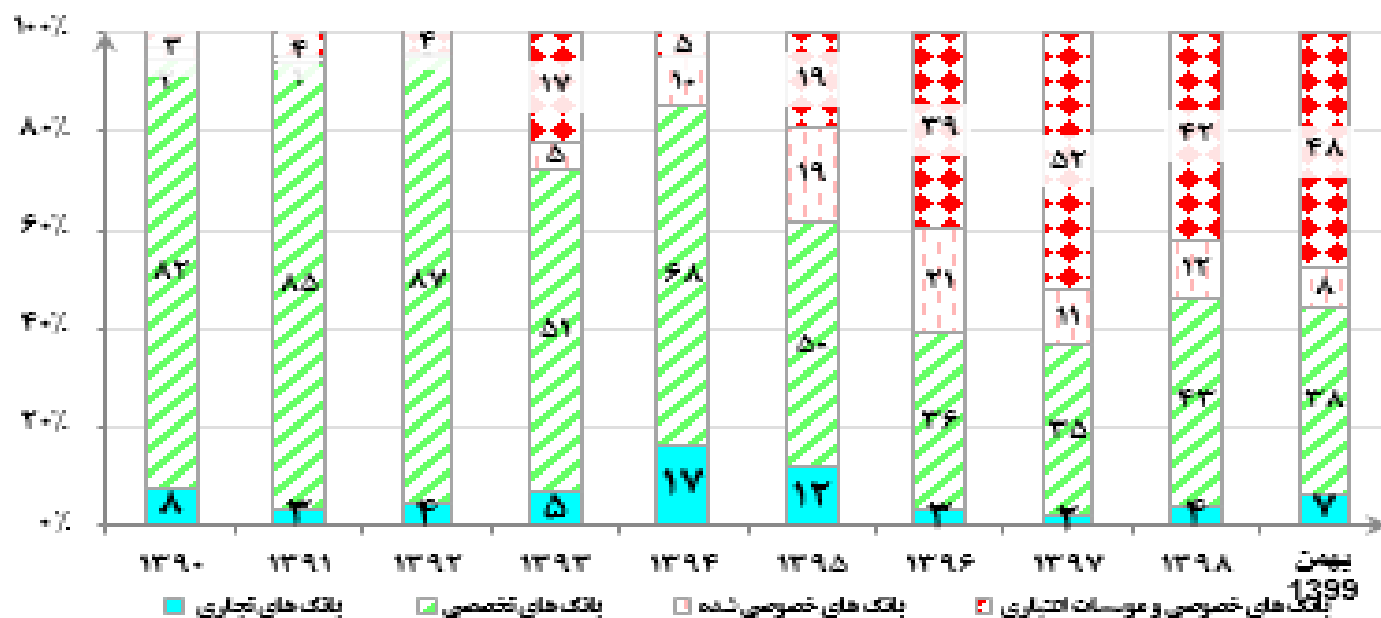
- رجوع به آمار و ارقام پولی در نمودار شماره ۶ نشان می‌دهد که بانک‌های خصوصی کمترین سهم را در تأمین مالی دولت در سال‌های اخیر داشته‌اند.

نمودار ۶- سهم بانک‌ها در تأمین مالی بخش دولتی (درصد)



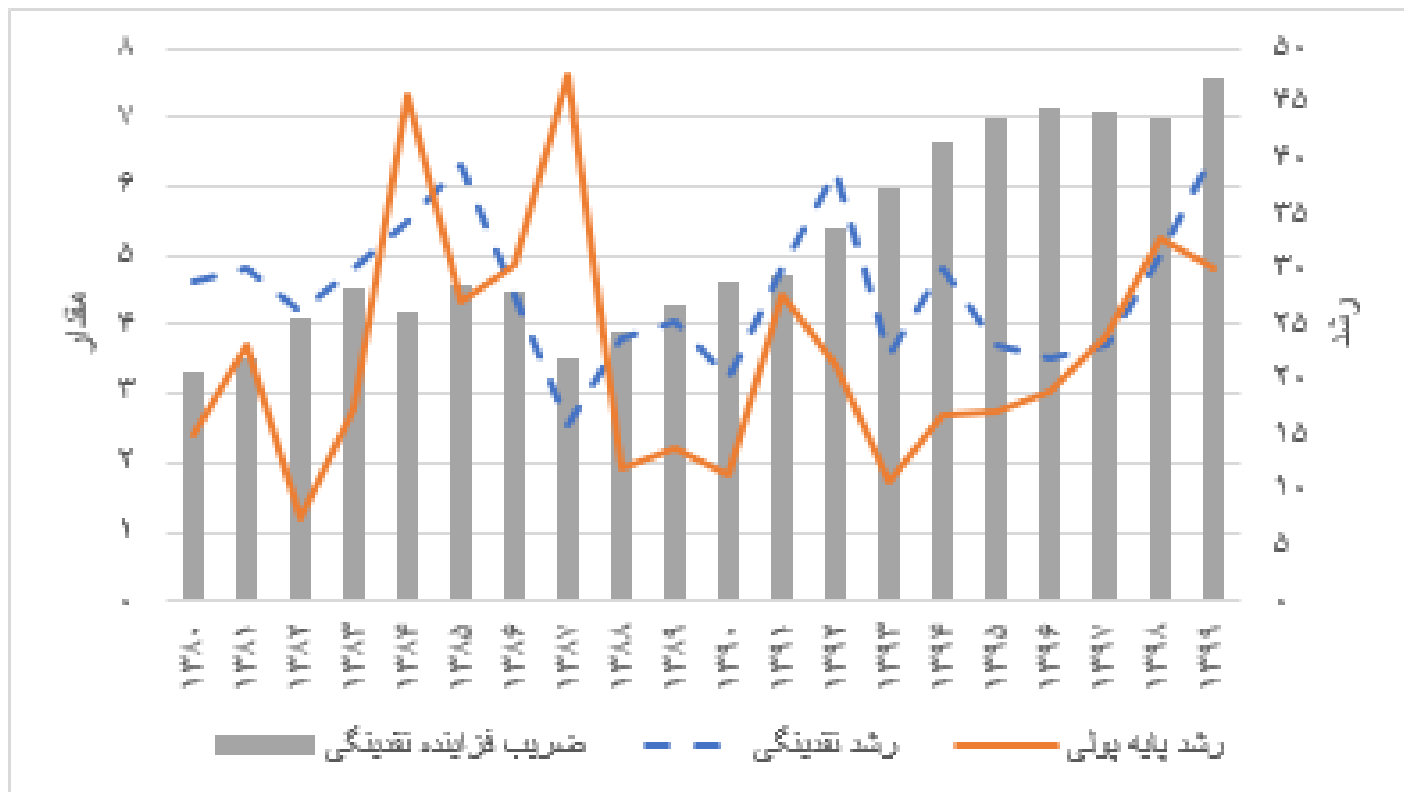
- در حالی که ترکیب بدهی‌های بانکی به بانک مرکزی در طول سال‌های اخیر عمدتاً از ناحیه بانک‌های خصوصی رشد یافته است

شماره ۷- بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی به تفکیک نوع بانک‌ها

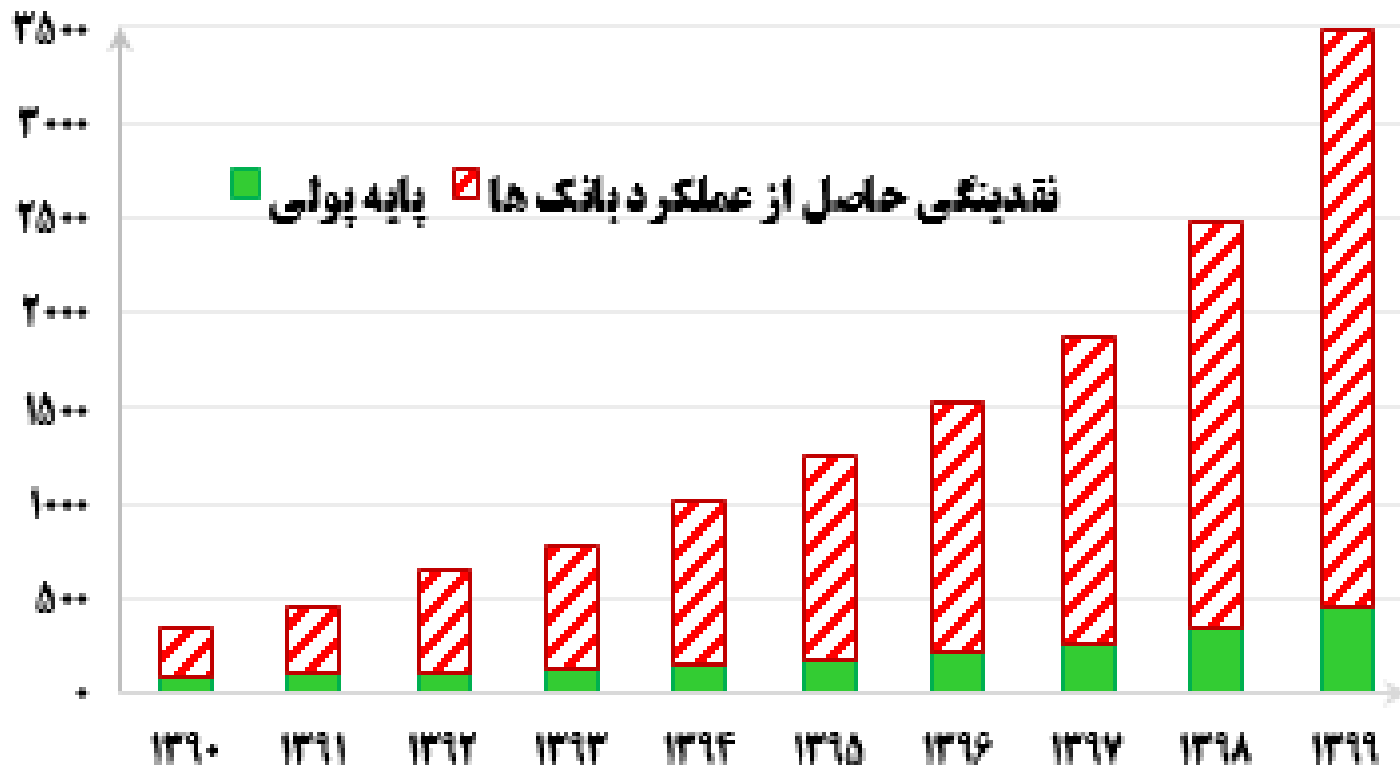


بنابراین این استدلال که عمده افزایش سهم بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی از ناحیه بدهی دولت به بانک‌ها با توجه به شواهد موجود قابل تأیید نمی‌باشد.

نمودار ۹- بررسی روند رشد پایه پولی، رشد نقدینگی و ضریب فزاینده طی سال‌های ۱۳۸۰ الی ۱۳۹۹







یافته‌های تجربی در بررسی ماهیت نقدینگی در اقتصاد ایران نشان می‌دهد نقدینگی صرفاً محصول رشد پایه پولی نیست و لزوماً با کنترل پایه پولی نمی‌توان رشد نقدینگی را کنترل کرد. این یافته ماهیت بانک به عنوان یک نهاد خلق نقدینگی علاوه بر بانک مرکزی را تأیید میکند.

- همچنین نتایج تجربی مطالعه شاکری و باقرپور (۱۴۰۰) در مقاله "بررسی ماهیت درونزایی و برونزایی نقدینگی در اقتصاد ایران" نشان داد بانک مرکزی قدرت کمتری نسبت به دهه ۶۰ و ۷۰) قبل از خصوصی‌سازی بانک ها که عرضه پول به صورت برونزا توسط بانک مرکزی تعیین میشد) در تعیین و کنترل رشد نقدینگی دارد و نظریه پول درونزا در بازه زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۳۹۹ در اقتصاد ایران تایید می شود.

جدول ۲- مقایسه رشد نقدینگی با متغیرهای کلان			
دهه	رشد نقدینگی	بالاترین نرخ تورم	رشد اقتصادی
۱۳۷۰	۲۷.۳	۵۰	۱ تا ۶.۱ درصد
۱۳۸۰	۲۸.۱۷	۲۵.۴	۸ تا ۶۸ درصد
۱۳۹۰	۲۸.۱۶	۳۶.۴	۷ تا ۳ درصد
۱۳۸۵ درآمد نفت دولت احمدی نژاد	۳۹	۱۱.۹	۶.۲

رابطه یک به یک بین نقدینگی و تورم مشاهده نمی‌گردد

جهش نرخ ارز نیرویی قوی در پایه‌گذاری یک تورم فوری از جنس تورم رکودی یا فشار هزینه را برانگیخته می‌کند و از مجرای اثر اولیورا تانزی موجب افزایش کسری بودجه دولت می‌شود (شاگری-۱۳۹۵).

شواهد تجربی نیز حاکی از آن است که از سال ۱۳۹۶ به بعد (که اقتصاد با پرش های ارزی مواجه گردید) تورم شتابان، کسری بودجه دولت را از همه نهادها و متغیرهای دیگر زودتر افزایش می‌دهد و نقدینگی افزایش می‌یابد؛ بنابراین کسری بودجه، نقدینگی و تورم خود معلول یک علت واحد (نرخ ارز) است (شاگری).

